

Türkiye Türkçesi ağızlarında “kadar” edatının görünüşleri

Vehbi Akdi ¹

¹ Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Eğitim Fakültesi, Ordu Üniversitesi, Türkiye.

ÖZET

Ağız bilimi, toplum üyelerinin ortak hafızasından asırlar boyu süzülerek gelen başta dilin gramatikal öğelerini ve söz varlığına ait birçok unsurunu araştırmacılar kanalıyla gün yüzüne çıkarması ve dil araştırmalarına yol göstermesi yoluyla genel dil bilgisi içerisinde ayrı ve özel bir yere sahiptir. Standart dilin genel kurallarına aykırı görülen birçok istisna dil olayı, derleme çalışmalarıyla elde edilerek konuşurlar arasında karakteristik özellik gösteren bulgularla hazırlanmış ağız bilimi eserleri vasıtasıyla daha kolay izah edilebilir. Türkiye Türkçesi ağızları, Türk diline ait birçok arkaik öğeyi bünyesinde hâlâ canlı bir şekilde yaşatmakta; konuşurları da Eski ve Orta Türkçe döneminin bu arkaik unsurlarını çoğu kez bir zenginlik olarak anlatımlarında kullanmaktadır. Edatlar, dilin tamamı içerisinde soyut unsurlar olarak değerlendirilmekle birlikte donmuş, kalıplaşmış, çekime girmeyen unsurlardır. Bu özellikleri bakımından isim çekim eklerine yaklaşan edatlar, dilin mantığı kuruluşundaki temel unsur söz diziminin harcıdır. “Kadar” edatı, halk dilinde de standart dile paralel yaklaşıklık, benzerlik, zaman, sınırlama anlamları taşıyan kelime grupları içerisine katılarak, bünyesine de çoğu kez konuşurlar tarafından +A, +ı pekiştirme görevli öğeler ile +(i)n, +k/k gibi arkaik unsurlar dahil edilerek ülkemizin birçok yöresinde kullanılmaktadır. Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti Devleti idari sınırları içerisinde yer alan yöreler baz alınarak derleme yöntemiyle elde edilmiş verilerden hareketle meydana getirilen bilimsel çalışmalardaki metinler incelenmek suretiyle “kadar” edatının uğradığı sessel değişimlere, edatın bünyesine eklenen pekiştirici öğelere, arkaik unsurlara ve bunlara yüklenen semantik görevlere ışık tutulacaktır.

ANAHTAR KELİMELER

Ağız bilimi, Türkiye Türkçesi ağızları, kadar edatı, arkaik öğeler.

Appearances of the preposition "as" in Turkish dialogues

ABSTRACT

The science of dialect has a special place in general grammar by revealing the grammatical elements of the language and many elements of the vocabulary, filtering from the collective memory of the members of society for centuries through its researchers and guiding language research. Many exceptional linguistic phenomena, which are found to be contrary to the general rules of the standard language, can be more easily explained by means of oral studies, which were obtained through compilation studies and prepared with findings showing characteristic features among speakers. Turkey Turkish dialects still keep many archaic elements of the Turkish language alive in their body; speakers of the Old and Middle Turkish period often use these archaic elements as a richness in their narratives. Although prepositions are considered abstract elements in the whole language, they are frozen, stereotyped, and non-inflected elements. Regarding these features, the prepositions approaching the noun inflectional suffixes are the basic syntax element in the logical construction of the language. The preposition “as” is included in the word groups that have the meanings of approximation, similarity, time, and limitation parallel to the standard language in the colloquial language, and archaic elements such as +A, +(i)n, +k/k are included in its structure, often by the speakers, for reinforcement purposes. used in the region. In this study, by examining the texts in scientific studies, which are formed from the data obtained by the compilation method based on the regions within the administrative borders of the Republic of Turkey, the phonetic changes that the preposition undergoes, the archaic elements added to the structure of the preposition and the semantic tasks assigned to these elements will be shed light on.

Atf: Akdi, V. (2024). Türkiye Türkçesi ağızlarında “kadar” edatının görünüşleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 373-385. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1281139>

KEYWORDS

Dialectology, Türkiye Turkish dialects, preposition as, archaic elements.

Giriş

İletişim, insanlık tarihi boyunca gündelik, felsefî, dinî, teknik ya da sanatsal gibi muhtelif bilgilerin alışverişini, devamlılığını ve kuşaklara aktarılmasını sağlayan eylemlerin tamamını içermektedir. İletişimde devamlılığı sağlamak amacıyla olan insan, sistematik bir çabayla her dönemde bulunduğu coğrafyanın ve mevcut çağın teknolojik şartlarından faydalanarak edindiği bilgileri iletişimin temel kaynağı dilin yazılı ve sözlü kanallarıyla gerçekleştirmiştir. Bireyler, dil kanalıyla gerçekleşen iletişimde belli ve sürdürülebilir kaideler ışığında anlamsal bağı merkezde tutarak söz dizimini oluşturmuştur. Söz diziminin anlamsal ve gramatikal unsurlarının belli kurallar silsilesine bağlanması, Türk dilinin de yazılı ilk metinlerinden itibaren takip edilebilmektedir. Nitekim, Gabain (2007), Eski Türkçe döneminin cümle öbeklerinin oluşum mantığını “Bir cümle, ekseriya, daha önceki cümle ile mantikî bir bağlantı oluşturan kısa kelimeler yahut çok az uzun olmayan kelime grupları ile başlatılır.” şeklinde izah eder. (Gabain, 2007, s. 115)

Anlaşma aracı olan dilin bütününde önemli bir göreve sahip olan cümle, geleneksel dil bilgisinde “Kendi kendine yeten yargı” (Banguoğlu, 2015, s. 552), “İki unsur arasındaki olumlu veya olumsuz ilgiyi dinleyende soruya yer bırakmayacak şekilde tam olarak haber ya da dilek yoluyla ifade eden kelimeler dizisine cümle denir.” (Bilgegil, 2014, s. 15) gibi tanımlarla açıklanmaktadır. Vardar (2003), tümcenin dilbilimdeki karşılıklarını, “Dağımsal dilbilimde, özyeterliliği ve sözdizimsel bağımsızlığı olan, kesintili öğelerden oluşan geniş bir parçanın kurucu olmayan parçası; işlevsel sözdizimde bütün öğeleri bir yüklem ya da eşbağımlı birçok yükleme bağlı söz zinciri parçası; üretici-dönüşümsel dilbilgisinde üretim kuralları uyarınca abecede yer alan simgelerin sıralanmasıyla elde edilen, edincin betimlenmesine ilişkin öğeler bütünü.” şeklinde sıralar. (Vardar, 2003, s. 198) Dil üzerine çalışmalar yapan araştırmacılar, ölçünlü dile yönelik özellikleri saptarken çoğu kez ağız biliminden faydalanmaktadır. Bunlara ek olarak yukarıda zikredilen geleneksel dil bilgisinin veya dilbilimin cümle tarifleri, Türkiye Türkçesinin ağızlarında da cümlelerin kurulum düzeni ve yapısal özellikleri bakımından genel itibarıyla örtüşmektedir. (Gemalmaz, 1995; Gülsevin, 2002; Öztürk, 2019; Çakır, 2020; Gök, 2022)

Yargılı anlatımlara yönelik gerek geleneksel dilbilgisindeki gerekse dilbilimdeki bakış açılarını bir kümede toplayan Aksan (2015), konu hakkındaki görüşlerini “Tümce tanımında geleneksel dilbilgisi ve dilbilimde, genellikle üzerinde birleşilen nokta, tümcenin bir düşüncenin, bir duygunun ya da bir yargının başlı başına anlatımına yarayan ve içindeki sözcüklerin sayısı sınırlı olmayan, dile ait bir birim oluşudur.” şeklinde bildirir. (Aksan, 2015, s. 122) Dil araştırmalarında tanımı, tespiti, içeriği hakkında çeşitli görüşler olan cümleyle ilgili Hacıeminoğlu'nun (2015), edatları ön plana çıkararak yaptığı değerlendirme “edatlar dilin mantikî kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının harcıdır.” (Hacıeminoğlu, 2015, s. XIII) şeklindedir. Bu bağlamda Türk dilinde cümlelerin anlamını belirlemek için kullanılan edatlar, cümlelerin zamanını, durumunu, şahıslarını veya nesnenin durumunu göstererek anlamı zenginleştirir.

Edatlar, Türk dilinde yalnız başlarına anlamı olmayan, yargılı anlatım içinde bir anlama bürünen sözcük türü olarak değerlendirilmektedir. Bu kelime türü, diğer sözcük türleri ya da kelime gruplarıyla bir araya gelip yeni yapılar ve yeni anlam ilişkileri kurarlar. “*Pamuk kadar yumuşak bir cildi vardı. Sen içimizi sıcak bir gün gibi ısıttın.*” örneklerinde de görüldüğü üzere *kadar* edatı birinci yargıda ad soylu bir kelimeyle, ikinci örnekte de *gibi* edatı, sıfat tamlaması ile yeni bir işlev ve anlam ilişkisi içerisine girerek cümlede farklı görevler üstlenebilmektedir.

Cümle içerisinde geçici görevler üstlenen edatlar, bu özellikleriyle ad çekim ekleriyle paralellik gösterirler. Edatları eklerden ayıran yön ise edatların bağımsız birimler olarak değerlendirilebilmeleridir. Bu aşamada edatlar, biçim bakımından kelime, muhtelif görevleri bakımından durum eki şeklinde değerlendirilebilir. “*Bu kalemi sana aldım. Bu kalemi senin için*

aldım.” Örneklerde görüldüğü üzere birinci cümlede sen kişi zamiri, +A yönelme eki ile çekime girmiştir. İkinci cümlede anlam, yönelme eki yerine *için* edatı ile sağlanmıştır. Türk dilinde ek-edat ilişkisi farklı örneklerle çoğaltılabilir.

Edatlar, donmuş, kalıplaşmış sözler oldukları için çekime girmezler. (Hacıeminoğlu, 2015, s. XIII) Korkmaz (2017), edatların ad görevinde kullanılmadıkları sürece iyelik ve durum gösterme eklerini alamadıklarını ve çekime giremediklerini belirtmektedir. (Korkmaz, 2017, s. 896) Bu ifadeden hareketle “*Bizim için bu kadar iyilik fazladır.*” cümlesindeki *kadar* kelimesinin edat görevinde, “*Bizim için bu kadarı fazladır.*” cümlesindeki *kadarı* sözcüğünün iyelik eki alarak ad görevinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. “*Ben de bu kadarını beklemiyordum.*” yargısında da iyelik ekinin üzerine belirtme eki getirilen kelime, ad görevi yüklenmiş bir sözcük olarak çekime girmiştir. *Kadar* edatının, ölçünlü dildeki yukarıda örneklendirdiğimiz şekilleri halk dilinde de tercih edilmektedir. Edatın, Türkiye Türkçesi ağızlarında yörelere bağlı olarak bu kullanımlarına ek *gadara, gadarak, gadarı, gadarın, gadan, gadak, gadem* gibi çeşitli şekillerde genişletilmiş varyantlarına rastlanılmaktadır.

Ölçünlü dilde kalıplaştığı veya donduğu ifade edilen edatların, Türkiye Türkçesi ağızlarında +A, +I gibi pekiştirici ögeler ve +in, +n, ok/ök gibi haklarında birtakım teoriler ortaya atılmış arkaik gramatikal unsurlarla sözel yoksunluktan uzak konuşurlar tarafından istemden kaynaklı kodlandığı ya da geleneksel dil hafızasına bağlı olarak anlamında ve sözcük türü bakımından görevinde değişme meydana gelmeyecek ancak kelimenin anlamını pekiştirecek şekilde kuvvetlendirilebildiği görülmektedir. Bu aşamada konuyla ilgili akla gelen arkaizm nedir, Türkiye Türkçesindeki arkaik unsurlar nelerdir, Türkiye Türkçesi ağızlarında pekiştirici olarak kabul edilen ögeler hangileridir gibi soruların literatürde cevap olabilecek karşılıklarına kısaca bir göz atmak yeterli olacaktır.

Arkaizmin Türkçe Sözlük'teki (2009) evreni, “Konuşulan ve yazılan dilde, kullanımdan düşmüş olan eski söz ve deyim. Kullanıldığı çağdan daha eski bir çağdan kalma bir biçimin, bir yapının özelliği.” şeklinde belirlenmiştir. (Türkçe Sözlük, 2009, s. 121)

Topaloğlu (2019), arkaizmi “Günümüzde kullanılmayan veya eski biçimi korunarak kullanımı sürdürülen kelime”dir diyerek tanımlar. Araştırmacı, mevcut kelimenin literatürdeki karşılıklarını da *arkal, eski biçim kelime, arkaik, eskimiş, eskili sözcük, eski sözcük, aşnil sözcük, aşnilik, eskiden kalma, arkaizm, eskiyi almak, eskilik, eskil biçim* olarak sıralar. (Topaloğlu, 2019, s. 59) Karaağaç (2018) ise arkaizmi *eskilik* maddesinde, “Bugün kullanılmayan veya eski biçim ve anlamıyla kullanılan herhangi bir dil birimi.” şeklinde tarif eder. (Karaağaç, 2018, s. 372) Türkiye Türkçesi ağızlarında görülen arkaik unsurları atasözleri üzerinden değerlendiren Altuğ (2021), çalışmasında bu unsurları ses ve şekil bilgisi ile söz varlığı bakımından üçe ayırarak incelemiştir. (Altuğ, 2021, s. 216-231)

Yukarıda hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılan ve edatların da bünyesinde görülen bu unsurlarla ilgili olarak Demir (2014), ağız çalışmalarında kelime sonunda ortaya çıkan biçim birimlerin pekiştirme amaçlı olarak kullanıldığını, kelimedeki farklı bir işlevinin olmadığını belirtmektedir. Araştırmacı, bunlara ek olarak anlatıma çeşnilik katan bu yapıların tarihî Türk yazı dilleriyle ilintili olduğunun altını çizerek pekiştirme ekleri şeklinde değerlendirilmesi gereken mevcut unsurların çoğunlukla durum kategorisinde, enklitik şeklinde veya art zamanlı bir ek kalıntısı biçiminde ortaya çıktığının bilgisini verir. (Demir, 2014, s. 106)

Karahan (2012), Türkçenin seçeneklerinden birinin de sözcük ve ekleri +n, +I, +z, +t, +k, +m, +A, +I gibi muhtelif gramer ögeleri yardımıyla genişletmek olduğunu, büyük bir olasılıkla menşei enklitik olan ögelerin, Türk dilinin her dönem ve sahasında ortaya çıktığını, anlamca kuvvetlendirilmiş kelime ve eklerle bu yapıların bir önceki şekilleri arasında çoğunlukla mana ve işlev farkı görülmediğini belirtir. Karahan (2012), konuyla ilgili olarak “Kökene ne olursa olsun, geçirdiği merhalelerin bu noktasında, eklendiği kelime veya ekte genellikle belirgin bir işlev farkı ortaya çıkarmayışı, -n'nin bir pekiştirici morphem olduğunu veya artık pekiştirici bir morphem hâline geldiğini göstermektedir.” şeklinde tespitte bulunmuştur. (Karahan, 2012, s. 233)

Üstüner (2003), *ok* ve *mA* gibi unsurların anlamı kuvvetlendirme işlevi taşıdığını ve süreç içerisinde ilgili edatların ek görevi üstlendiğini ifade etmektedir. (Üstüner, 2003, s. 237)

Gülensoy (1988), *songram*, *barım* örneklerinde görülen *+m* sesinin doğal olmayan (anorganik) bir türeme olmayıp Eski Türkçedeki *mA* edatının bir kalıntısı olabileceğini söylemektedir. (Gülensoy, 1988, s. 69)

Atay (2002), *mA* edatının Anadolu ağızlarında *+m* şeklinde eklediğini ve kuvvetlendirme görevinde kullanıldığı bilgisini paylaşmaktadır. (Atay, 2002, s. 827).

Koç (2010), kelime sonunda meydana gelen ünsüz türemelerini detaylı bir şekilde incelemiş; bu yapıların türeme sayılmayacağını *şimdik* kelimesindeki *+k* ünsüzünün Eski Türkçe dönemi metinlerinde de görülen *ok/ök* tekit edatından gelebileceğini, *ilkin*, *artıkın* örneklerindeki *+n*'nin vasıta ekinden kaynaklandığını ifade etmektedir. (Koç, 2010, s. 60)

Türkiye Türkçesi ağızlarında bir kelimedeki görülen ancak anlamı ve yapıyı değiştirmeyen *+n* ekiyle ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. *+n* ekinin, Eski Türkçede sık kullanılan vasıta ve zarf-fiil ekinin bir bakiyesi şeklinde düşünenler bulunmaktadır, bunun yanı sıra *+n* unsurunu ek olarak değerlendirmeyip ses türemesine dayandıranlar da vardır ve ek kökenine bakılmaksızın pekiştiricidir. (Karahan, 2012, s. 233). Üstüner (2003, s. 87-96), çalışmasında *+An* ekini açıklamakta ve ekin sözcüğe geldiği gibi eklerin ardından da kuvvetlendirme işlevinde ortaya çıktığını ifade etmektedir. Demir (2014), *+n*'li genişlemelerin varyantlarını *+cA+n*, *ile+n*, *kada+n*, *kl+n*, *bile+n*, *gari+n*, *-kAn+A+n*, *gibi+n* vb. şeklinde verir. (Demir, 2014)

Üstüner (2000), kelime sonlarında görülen *+A* türemesi ile ilgili olarak "Türkçede pekiştirme eki göreviyle eskiden beri kullanılan bir *+A* ekinin varlığı bilinmektedir. Tarihi Türk yazı dillerinde ve bir kısım çağdaş Türk lehçelerinde kelime bünyesinde yalnız başına veya bir kısım eklerle birleşmiş olarak kullanılan *+A* pekiştirme (te'kid) ekinin kullanımı, Türkiye Türkçesi ağızlarında da yaygın şekilde devam etmektedir. *-A* pekiştirme ekine ses ve kullanım bakımından benzeyen 'A' edatı da, Türkçenin eski dönemlerinde olduğu gibi, bugün de cümle başında çağrı edatı; cümle sonunda hayret ve şaşkınlık bildirme, dikkat çekme, kuvvetlendirme amacıyla kullanılan bir edat (vokativ) olarak karşımıza çıkmaktadır." şeklinde meseleyi ele almaktadır. (Üstüner, 2000, s. 190)

Karahan (2016), *-kan/-ken* fiilimsi ekini genişletme görevi üstelenen belirtmekte ve *+ı/+i* ögelerini pekiştirme eki olarak kabul etmektedir. Ek, benzer genişletmeyi *incası/-incesi* yapısında da sağlamaktadır. (Karahan, 2016, s. 345-373) Türkiye Türkçesi ağızlarında *+ı/+i* eki ile meydana gelen uzamalar sadece bu iki fiilimsi ekinin bünyesinde görülmez. *evvel > eveli*, *kadar > gadarı* *hem > hemî* gibi kelimelerde *+ı/+i* ekli genişlemeler söz konusudur.

Demir (2014) ise ilgili çalışmasında kelime sonunda meydana gelen *+ı/+i* ekli türemelerin kalıplaşmayla ortaya çıkan 3. tekil iyelik eki olduğunu belirtir ve *bu seferi*, *epeyi* gibi örnekleri tanık olarak gösterir. (Demir, 2014, s. 118)

Yapılan incelemeler neticesinde Türkiye Türkçesi ağızlarında bünyesine pekiştirici unsurlar ile arkaik ögeler dahil edilen "kadar" edatının, *gadara*, *gadari*, *gadak*, *gadarın*, *gadan*, *gadana*, *gadani*, *gadarak*, *gadem* gibi birçok şekillerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada konuyu daha somut hale getirmek amacıyla mevcut varyantların yörelere göre konuşur kullanımlarına ait cümle örneklerine de yer verilmiştir. Bunun yanı sıra "kadar" edatının *Derleme Sözlüğü*'nde (2019) *gadak*, *gadana*, *gadarak*, *gadari*, *gadek*, *gatan*, *gatarı*, *gatlak* şeklindeki varyantları da belirlenmiştir (DS, 2019, s. 1889).

Kadar Edatının Ağızlardaki Görünümleri

gadar+a

gadar+a yapısındaki *+A*'nın, kuvvetlendirme eki olarak Türkçenin yazılı ilk belgelerinde görüldüğünü ve Eski Türkçe döneminden itibaren kullanıldığı bilgisini birçok araştırmacı

vermektedir. (Ergin, 1997, s. 71; Tekin, 1994, s. 11; Alyılmaz, 1994, s. 257; Hacıeminoğlu, 1996, s. 190; Mansuroğlu, 1998, s. 161)

76 Dimetoka'dan Kapıkule'ye *ğadara* Yunan Bulgar'ı kũluyu sōra zaptedī (Şanlı, 1990, s. 110)

47 nasıl ahlıñda dutuyoñ bu *ğadara* lafları. (Yıldırım, 2006, s. 138)

56 sēneyé *ğadara* kũplere basılıyōmuş ōñceden (Silahşör, 2011, s. 145)

46 çorbayı yiyene *ğadara* çarī çıharır (Akca, 2012, s. 198)

72 u *ğadara* bi hesaplı geldi. (Özden, 2016, s. 506)

32 Bizi geldiler yani bize u *ğadara* ki üzerimize düşdülē. (Öztürk, 2019, s. 200)

28 ni *ğidıra* da sākın ĩsan dedim. (Kalay, 1998, s. 125)

3 hemen şeyle bir *ay* *ğadara*. (Yıkılmış, 2015, s. 426)

4 o *ğadara* bilirdiK (Gül, 2017, s. 317)

6 ezilene *ğadara* harmanda dönerūs. (Acar, 2012, s. 497)

54 bacaım *ğadara* var. (Dağcı, 2012, s. 139)

17 yatıyō. benim bildū bu *ğadara*. başğa bilemiyom. (Demir, 2001, s. 189)

6 onun da var yüz *ğadara* ir asgeri (Gök, 2022, s. 368)

1 yétmiş bés biñ doħuz yüz *otuz* dōumljīm baħduħ *işde* elümüzden geldūú *ğadara* kōyden vaļļak unu (Kemik, 2019, s. 129)

53 taaa o yemeğlerī sen kesinceye *ğadara* şe édī (Özçelik, 1997, s. 184)

42 biz *de* gelduk bu zamana *ğadara* ğızım. (Demir, 2006c, s. 164)

40 bizim taziyede kırkına *ğedere* her gün cuma günleri pērşembe günleri kesinlikle yemeK verilir. (Tosun, 2017, s. 350)

ğadar+ı

ğadar+ı yapısındaki *+ı*, hakkında Demir (2014) işlevini yitirmiş 3. tekil iyelik eki değerlendirmesini yaparken Karahan (2016) eki pekiştirme eki olarak açıklamaktadır.

12 biS he, biz bu zamana *ğadarın* on beş, on sekiz yaşına *ğadarı* goyunnā ūraşdıK. (Önerkol, 2006, s. 304)

35 maħmatļardan şu *ğadarı*, işdé bu da bu *ğadar* *ğadarı*, méydana çıħaļļar şey tēpsīnen kesme (Silahşör, 2011, s.102)

129 onu yola *ğadarı* çıkarır gelirdiK yav. (Mutlu, 2022, s. 433)

42 ölmēcek *ğadarı* da bi övün ekmek véryala. (Kürüm, 2021, s. 30)

66 yapıyoz yīcek *ğadarı* gene. (Doğar, 2015, s. 376)

4 gel cum'áyá *ğadarı* yanı dışarıyı görmīm. (Soyyigit, 2012, s. 101)

21 bir saat *ğadarı* duriyu. (Öztürk, 2009, s. 398)

141 benim diyecēm o *ğadarı*. (Yıldırım, 2013, s. 176)

3 ğānımız doyuruna *ğadarı* harman ğızādi. (Acar, 2012, s. 642)

9 saña el geldii *ğadarı* sen *de* ele gidecēñ. (Dağcı, 2012, s. 177)

127 Kızlā toplandı *mi* eve ölene *ğadarı'* çālġı çalā. (Öçalan, 2004, s. 91)

ğadar+ok/ök

Üstüner (2013), *kadar* edatının Türkiye Türkçesi ağızlarında *ok/ök* pekiştirme enklitiği ile genişletildiğini ve *ğudak*, *ğadak*, *ğadah*, *ğaddek*, *ğaddek*, *ğadak* varyantlarının olduğu bilgisini paylaşmaktadır. (Üstüner, 2013, s. 842)

13 e_ondan sōna şu *ğadeg*_oldum. (Yavuz, 2013, s. 411)

29 bu *ğadax* oluyō becerili, bu *ğadax* beceriljyō. (Yılmaz, 2006, s. 182)

67 hamır mayalāndı sabaña *ğadak*. (Boz, 2002, s. 198)

72 bu baracı başladık, bitesiyē *ğadak* ne çekdik. (Görgeç, 2020, s. 381)

298 kovalamışlā nere *ğadak* kovaladılar-ısa. (Kayılan, 2018, s. 109)

39 dā_ü nereye gıtdiler, 'ısdanbula *ğadak* giden va. (Sert, 2015, s. 305)

12 o gece sabā *ğadak* durā. (Yıldız, 2021, s. 231)

100 topaşlammaz, *ğadaK*, goyulu, ne bileyin (Koraş, 1992, s. 267)

171 ikisi ğatılaşıncaya *ğadak* bişiririz. (Kocamaz, 2013, s. 94)

47 ne *ğadak* zorluK çekdik fadikde ayşada. (Gülensoy, 1988, s. 171)

59 her şeye ne *ğadaK* hastalık bulūlarsa (İlker, 2017, s. 850)

38 işde ğene eliñden geldik *ğadak* çalışāñ. (Öztürk, 2001, s. 220)

116 *ğadah* bōle bi işler oldu yapıdılı. (Erdoğan, 2012, s. 375)

18 on beş yirmí yaşına gelene *ğadək* bını söledí. (Özer, 2020, s. 245)

3 ne *ğadak* yer vāsa ēksin (Gülsevin, 2002, s. 210)

14 ben şu *ğaddek* masıraf etmişim. (Gülseren, 2000, s. 351)

Üç güne *ğadək* gelirim. (Aksoy, 1946, s. 282)

gaccak: kadar (Koçak, 2010, s. 154)

Bu *kadek*, bu *kadek*: Bu kadar. Bu *kadek* söz henek edecek bir iş yapmadı ki? (Elhan, 2011, s. 133)

ğadar+ın

ğadar+ın yapısı, *ğadan* yapısından farklı olmamalıdır. *-ın* ögesindeki, *-ı-* yardımcı ses, *n* ise arkaik enstrümantal ekidir.

12 biS he, biz bu zamana *ğadarın* on beş, on sekiz yaşına *ğadarı* goyunnā ūraşdıK. (Örnekkol, 2006, s. 304)

ğadderin (Sağır, 1995, s. 151)

ğadar+ın > ğadan

Bu yapıda *kadar* edatına arkaik *-n* enstrümantal eki eklendiği, ardından *r* sesinin düştüğü ve *ğadan* yapısının meydana geldiği görülmektedir. *ğadarın* yapısı ile aynı olan *ğadan* yapısında farklı olarak düşmeye meyilli olan *r* sesinin konuşurlar tarafından tercih edilmediği dikkati çekmektedir.

56 türK_asgeri uğulayıveriyo denjize *ğadan* vāllā bi toP_atıyolā dağıdıP_atıveriylōlā yani ya. (Zeybek, 2007, s. 291)

44 sūbānekeden vel_asriye *ğadan* belletti. (Doğan, 2012, s. 461)

1 ben bu yaşa *ğaden* geldim. (Tosun, 2017, s. 293)

92 sabā *ğidan* bölū ğabarıyorū_ó. (Yapıcı, 2022, s. 488)

- 11 bem bu *ğidān* biliyun yavrum (Mutlu, 2022, s. 612)
- 93 gün aşiyana *kādān* ordasan. (Kürüm, 2021, s. 619)
- 63 dünya *ğadan* çifçilik yapadık (Doğar, 2015, s. 273)
- 216 o *ğadan* duramamış (Manav, 2006, s. 471)
- 10 Ahan elimde orağlar geberirem aḥşeme *ğaden* (Sağır, 1995, s. 356)
- ğaden, ğadan* (Gemalmaz, 1995, s. 126-127)
- ğadden: kadar (San, 1990, s. 497)
- 65 şimdi şurdan bi adam, büyük geliyō o geçesiye *ğadan* biz ōdan geşmezdik. (Tezcan, 2019, s. 173)
- 16 şeye *ğadan* ğitdim nene dei. (Bozalan, 2008, s. 166)
- 151 Babam bizi gözdüyür, bu *ğadān* sevirdi. (Kavaklıçesme, 2010, s. 307)
- 54 o *ğadan* bilāder! (İlker, 2017, s. 670)
- 55 bu *ğadan*. (Akar, 2013, s. 216)
- 22 'tābī bu *ğaddan*. (Korkmaz, 1994, s. 175)
- 14 aşşā yokarı tūz hisarın üsdüne *ğadan* devam ediyor. (Demir, 2006a, s. 464)
- 51 bu *ğadan* bi dūn yaparız (Tosun, 2003, s. 229)
- 83 o vahīt ona baḡ ne *Keden* üstün tutiyordilar arKadaş. (Gökçur, 2006, s. 303)
- 23 birinci gün ikinci gün üçüncü gün gece sabālara *ğadan* eylenirdi köwli (Çelik, 2018, s. 519)
- ğadan*: (Özden, &, 2021, s. 494)

ğadar+ın+a > ğadana

Kadar edatının *ğadan* şekline *-+A* pekiştirme eki getirilmiş ve katmerli bir pekiştirme yapılmıştır.

- 45 bi odun parçası aldı şu *ğadana*. (Akca, 2012, s. 264)
- 111 hē u derdi benimki şu *ğadana* ōdu, benimki ācıK_ōdu, ōle denirdi. (Özden, 2016, s. 513)
- 61 İşde bizden bu *ğadana* öğreneçiñ vā. (Öztürk, 2019, s. 195)
- 99 sabah ġākıncaya *ğidāna* ġuca ġuca birliklere yourt ġurtuḡ (Ölçücü, 2020, s. 327)
- 40 ēydāma *ğadana* vā. (Aydoğdu, 2011, s. 489)
- 38 uzak olunca *ğadāna* döndürdüler de arabaya koydukları bōça yetmedi. (Kalay, 1998, s. 128)
- 2 beşe *ğadana* okudum. (Doğru, 2017, s. 695).
- 5 nerāsını diyim, fahi|||ınañ geldim ben dünyáyá. bu zamana *ğadana* a||ahıma çoḡ şükürler fo|sun fahi|||ih (Kemik, 2019, s. 122)
- 80 sevdük. belki ilk daha ōrsek belki o *ğadana* şey yapma hālān dā o sevgimiz (Akgül, 2019, s. 180)

ğadar+ın+ı > ğadanı

Ğadan yapısına *-I* pekiştirme eki eklenilerek *ğadana* edatının bir benzeri meydana getirilmiştir.

- 17 şeyin düün bitene *ğadeni* sekeller. (Kocakerim, 2014, s. 126)
- 55 zabâ *ğadāni* daş çekerdik (Gülseren, 2000, s. 290)
- 11 valla bilmem_ki. he tokada *ğaddanı* aynısı yani. valla ben heç bilmem (Demir, 2006b, s. 281)

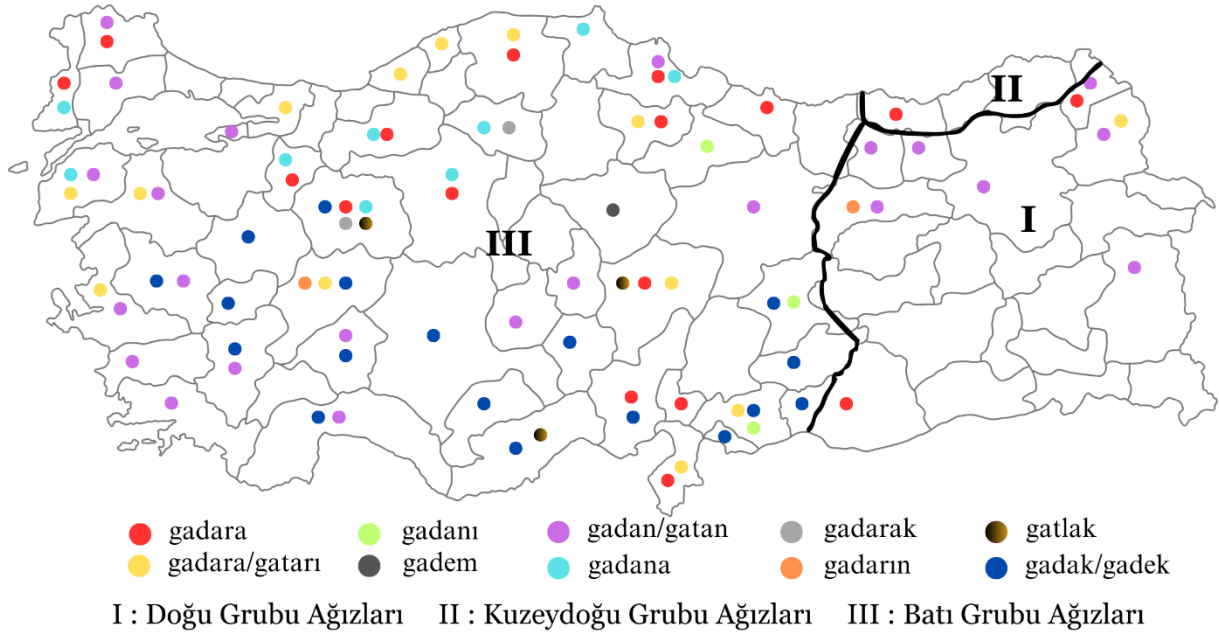
Edatın *gadarak* şekli, Ankara yöresi için *Derleme Sözlüğü*'nde (DS/III, 2019, s. 1889) ve Çankırı ili ağızları üzerine yapılan ağız araştırmalarında kayda geçirilmiştir.

54 oyun oynallardı, zabā *gadarak* türkü çairillardı. (Aydoğu, 2011, s. 393)

Yozgat ili ağızlarında *gadem* (19 benim yarım *gademde dāel onnar*) örneklerine rastlanmıştır (Küçükler, 1998, s. 154). Bunların yanı sıra *kadar* edatının *gatlak* şeklindeki varyantı Ankara, Kayseri, Mersin'de kullanılmaktadır. (DS/III, 2019, s. 1888)

Tablo 1 Kadar edatının illere göre kullanımı

Gadara	Adana, Amasya, Ankara, Ardahan, Bilecik, Bolu, Edirne, Eskişehir, Hatay, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Ordu, Osmaniye, Samsun, Şanlıurfa, Trabzon.
Gadarı/gatarı	Afyonkarahisar, Amasya, Balıkesir, Bartın, Çanakkale, Gaziantep, Hatay, İzmir, Kastamonu, Kars, Kayseri, Sakarya, Zonguldak.
Gadak/gadek	Adana, Adıyaman, Afyonkarahisar, Antalya, Denizli, Eskişehir, Gaziantep, Isparta, Karaman, Kilis, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mersin, Niğde, Şanlıurfa (Halfeti), Uşak.
Gadarın	Afyonkarahisar, Erzincan.
Gadan/gatan	Aksaray, Antalya, Ardahan, Aydın, Balıkesir, Bayburt, Çanakkale, Denizli, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Isparta, İzmir, Kars, Kırklareli, Manisa, Muğla, Nevşehir, Samsun, Sivas, Tekirdağ, Van, Yalova.
Gadana	Ankara, Bilecik, Bolu, Çanakkale, Çankırı, Edirne, Eskişehir, Samsun, Sinop
Gadanı	Gaziantep, Malatya, Tokat
Gadem	Yozgat
Gadarak	Ankara, Çankırı
Gatlak	Ankara, Kayseri, Mersin

Görsel 1 Ana ağız gruplarına göre "kadar" edatının illere göre dağılımı

Sonuç ve öneriler

Cümle içinde geçici anlam ilişkileri kuran edatlar, +A, +ı, +ın, ok/ök gibi arkaik ögelerle ağızlarda kalıcı anlama sahip pekiştirme görevi üstlenir.

Ölçünlü dilde çeşitli eklerle genişletilebilen *kadar* edatının sözcük türü değişir ancak ağızlarda pekiştirici ögeler ya da arkaik unsurlarla genişletilen *kadar* edatının sözcük türünü değiştirmez.

İster ünlü türemesi ister ünsüz türemesi ya da birleşik ek, hece türemesi olsun, neticede kalıcı anlam farklılığı meydana getirmeyen, yapıyı değiştirmeyen ve anlam düzeyinde sadece

pekiştirme görevi üstlenen bu yapılar; anlatıma çeşnilik katarak dikkat çekmek, ifadeye kuvvet vermek amacı taşımaktadırlar.

Derlenen metinlerden anlaşıldığı üzere *kadar* edatının birçok varyantını kullanan konuşurlar, üyesi olduğu sosyal ağın çekirdek üyesi konumundadırlar. Ayrıca konuşurların *kadar* edatına yönelik kodlama varyasyonları bireye indirgenebilecek düzeyde değildir. *Kadar* edatının bünyesindeki ögeler, bölgeye göre farklılık taşısa da Türkiye Türkçesi ağızlarında bu genişleme hadisesi ortaklaşma (kolektiflik) göstermektedir.

Karahan'ın (2014) ağız tasnifi dikkate alındığında *kadar* edatının *gadara* varyantının üç ana ağız grubunda kullanıldığı görülmektedir. (Karahan, 2014) Edatın, *gadarı/gatarı* şeklindeki *gatarı* kullanımı sadece Kars'ta görülmektedir (DS/III, 2019). Dolayısıyla *gadarı* varyantı Türkiye Türkçesi ağızlarının ortak bir özelliği olarak değerlendirilebilir.

Edatın *gadak/gadek* ve çeşitli sessel değişime uğramış şekillerinden olan *kadek* varyantı Halfeti'de tespit edilmiştir (HATA 2020). Karahan (2014), tasnifinde Halfeti ağını Batı Grubu'na dahil etmektedir. Bu bilgiler ışığında *kadar* edatının bu şekli Batı Grubu'na has bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. (Karahan, 2014)

Gadan/gatan varyantları Kuzeydoğu Grubu ağızları hariç diğer iki ana ağız grubunda görülmektedir.

Edatın; *gadarın, gadana, gadanı, gadem, gadarak* kullanımları ise sadece Batı Grubu ağızlarında görülmektedir. Karahan (2014), tasnifine Trakya yöresini dahil etmemiştir. Çalışmada Karahan'ın (2014) tasnifi temel alındığından edatın *gadana* şeklinin Edirne yöresinde de görüldüğünü belirtmek gerekmektedir. (Karahan, 2014)

Yazar Katkı Oranları

Çalışma tek yazar tarafından hazırlanmıştır. 1. Yazar: %100 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Türkiye Türkçesi Ağızlarında "Kadar" Edatının Görünümleri" başlıklı makalemizin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Acar, E. (2012). *Kastamonu ve yöresi ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akar, A. (2013). *Muğla ve yöresi ağızları: gramer-metin-sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akca, H. (2012). *Ankara ili ağızları*. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- Akgül, Z. (2019). *Sinop ilinin Boyabat ilçesi ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil-ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy Ö. A. (1946). *Gaziantep ağızları*. İbrahim Horoz Basımevi.
- Altuğ, M. (2021). Türkiye Türkçesi bölge ağızlarındaki atasözlerinde arkaik ögeler. *Rumelide Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 216-231. <https://doi.org/10.29000/rumelide.890429>.
- Alyılmaz, C. (1999). Ünlemlerin seslenmeleri kuvvetlendirici işlevleri. *Türk Gramerinin Sorunları II*, s. 534-540.
- Atay, A. (2002). Eski Türkçe ma/ me edatının Anadolu ağızlarındaki kalıntısı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 610, 826-828.
- Aydoğdu, Ö. (2011). *Çankırı ili ve yöresi ağızları* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bilgegil, K. (2014). *Türkçe dil bilgisi (2. Baskı)*. Salkımsöğüt Yayınevi.
- Bozalan, H. (2008). *Bergama merkez ilçe ve köylerinde yaşayan yörüklerin ağız incelemesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Boz, E. (2002). *Afyon merkez ağız: (dil özellikleri, metinler, sözlük)*. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Çakır, A. (2020). *İzmir ili Ödemiş-Kiraz-Beydağ ilçeleri ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çelik, A. (2018). *Yalova ili yerli ağız: (inceleme- metinler- sözlük)* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağcı, Y. (2012). *Yahyalı (Kayseri) ve yöresi ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, İ. (2014). Güneybatı Anadolu ağızlarındaki pekiştirme ekleri üzerine. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2) 106-124.
- Demir, N. (2001). *Ordu ili ve yöresi ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Demir, N. (2006a). *Sivas ili ve yöresi ağızları*. Gazi Kitabevi.
- Demir, N. (2006b). *Tokat ili ve yöresi ağızları: (inceleme, metinler, sözlük)*. Gazi Kitabevi.
- Demir, N. (2006c). *Trabzon ve yöresi ağızları I-II-III*. Gazi Kitabevi.
- Derleme Sözlüğü III* (2019). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, M. (2012). *Aksaray ve yöresi ağızları: (inceleme- metinler- sözlük)* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğar, B. (2015). *Lâpseki ve yöresi ağızları: (inceleme metin sözlük)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğru, F. (2017). *Eskişehir ili Manav ağızları* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elhan, F. (2011). *Kilis ağızı ve şiirleriyle Karacaoğlan'ın kişiliği*. İstanbul-Kilis Vakfı Kültür Eserleri.
- Erdoğan, S. (2012). *Niğde merkez ve Bor ilçesi ağız: (giriş-inceleme-metinler-sözlük)* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergin, M. (1997). *Orhun abideleri*. Boğaziçi Yayınları.
- Gabain, A. V. (2007). *Eski Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gemalmaz, E. (1995). *Erzurum ili ağızları*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu.
- Gök, M. (2022). *Osmaniye ili ağızları ve söz varlığı*. Grafiker Yayınları.
- Görgeç, C. (2020). *Manavgat ve yöresi ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökçur E. (2006). *Van ve merkez köyleri ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gül, M. (2017). *Hatay Arsu ağızı*. Kesit Yayınları.
- Gülensoy, T. (1988). *Kütahya ve yöresi ağızları -inceleme, metinler, sözlük-*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülseren, C. (2000). *Malatya ili ağızları*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (2002). *Uşak ili ağızları*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu.
- Hacıeminoğlu, N. (2015). *Türk dilinde edatlar*. Bilge Kültür Sanat.
- Hacıeminoğlu, N. (2019). *Karahanlı Türkçesi grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İlker, A. (2017). *Manisa ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2018). *Dil bilimi terimleri sözlüğü (2. Baskı)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kalay, E. (1998). *Edirne ili ağızları: (inceleme-metin)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (2012). Türkçede bazı ek ve edatlarda "-n" morfemi ile ortaya çıkan varyantlaşma. B. Gül (Ed.), *Türk Moğol Araştırmaları Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı* içinde (ss. 219-236). Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Karahan, L. (2014). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması (3. Baskı)*. TDK Yayınları.

- Karahan, L. (2016). Anadolu ağızlarında kullanılan bazı zarf-fiil ekleri. *Türk Dili Üzerine İncelemeler*, 2. Baskı Akçağ Yayınları.
- Kavaklıçeşme, H. (2010). *Kars ve Iğdır Azerileri ağızı: (dil incelemesi-metin-dizin)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayılan, F. (2018). *Denizli Çal ve yöresi ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kemik, F. (2019). *Alaçam (Samsun) ağızı* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocakerim, H. Ş. (2014). *Gaziantep Şahinbey ağızı* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocamaz, İ. (2013). *Konya ili, Taşkent ilçesi ve köyleri ağızı* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, A. (2010). Kelime sonunda ünsüz türemesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 47-67. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26258/276607>
- Koçak, A. T. (2010). *Tarsusi Tarsus ağızı üzerine bir inceleme*. Tarsus Belediyesi Kültür Yayınları.
- Koraş, H. (1992). *Karaman ve yöresi ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1994). *Nevşehir ve yöresi ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1994). *Bartın ve yöresi ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Küçüker, İ. (1998). *Yozgat ve yöresi ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kürüm, M. (2021). *Bayburt ve yöresi ağızları: (giriş-inceleme-metinler-sözlük)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Manav, S. (2006). *Denizli'nin Güney ilçesi ağızı (fonetik-morfoloji)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mansuroğlu, M. (1998). *Karahanlıca*. M. Akalın (Ed.). *Tarihî Türk şiveleri içinde* (ss-133-171). Ankara.
- Mutlu, H. K. (2022). *Balıkesir ili ağızları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öçalan M. (2004). *Sakarya ili ağızı* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ölçücü, H. Ç. (2020). *Çanakkale ili yerli ağızları (inceleme-metinler-sözlük)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Örnekkol, F. (2006). *Emirdağ ağızı* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçelik, S. (1997). *Urfa merkez ağızı*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özden M. (2016). *Bilecik ili ağız incelemesi*. Paradigma Akademi Yayınları.
- Özden, M., Doğan, L., & Bayraktar F., S. (2021). *Trakya ağızları sözlüğü*. Paradigma Akademi.
- Özer, A. (2020). *Halfeti Türkmen ağızı: (giriş- inceleme- metinler- sözlük)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, E. (2001). *Silifke ve Mut'taki Sarıkeçeli ve Bahşiş yöreleri ağızı* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, J. (2009). *Hatay ağızı: (inceleme-metin-sözlük)*. Karahan Kitabevi.
- Öztürk, E. (2019). *Bolu ili ağızları*. Akçağ Yayınları.
- Sağır, M. (1995). *Erzincan ve yöresi ağızları: (inceleme-metinler-sözlük)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- San, S. Ö. (1990). *Gümüşhane kültür araştırmaları ve yöre ağızları*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sert, G. (2015) *Eskişehir İli Yörük Ağızları*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Silahşör, E. (2011). *Amasya merkez ağızı* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Soyyığıt, E. (2012). *Karkamış ağzı* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şanlı, C. (1990). *Kırklareli ili merkez ilçe köyleri ağızları: (inceleme-metin)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin, T. (1994). *Tunyukuk yazıtı*. Simurg Yayınları.
- Tezcan, F. (2019). *Şarkikaraağaç ağzı: (inceleme-metin-sözlük)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topaloğlu, A. (2019). *Karşılaştırmalı dil bilgisi terimleri sözlüğü*. Dergâh Yayınları.
- Tosun, İ. (2003). *Tekirdağ merkez ilçe ve köyleri ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Tosun, İ. (2017). *Ardahan ili ağızlarının ses ve şekil özellikleri*. Payda Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkçe sözlük*. TDK Yayınları.
- Üstüner, A. (2000). Türkçedeki +-A pekiştirme ekinin Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılışı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 189-206.
- Üstüner, A. (2003). *Türkçede pekiştirme*. Fırat Üniversitesi Basımevi.
- Üstüner, A. (2013). *ok/ök enklitiğinin Türkiye Türkçesi ağızlarındaki kalıntıları. Leyla Karahan armağanı içinde* (ss. 839-849). Akçağ Yayınları.
- Vardar, B. (2003). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. Multilingual Yayınları.
- Yapıcı, A. İ. (2022). *Aydın ve yöresi ağızları*. Grafiker Yayınları.
- Yavuz, S. (2013). *Adıyaman ili ve yöresi ağızları (1. Baskı)*. Turkish Language Series.
- Yıkılmış, S. (2015). *Ağız atlasları hazırlama yöntemleri ve Eskişehir ili Türkmen ağızları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, F. (2006). *Adana ve Osmaniye illeri ağızları II: (metinler-sözlük-dizinler)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldırım, K. D. (2013). *Bergama yöresi Tahtacı ve Çepni ağızları: (inceleme-metinler-sözlük)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, O. (2021). *Isparta merkez ilçe ağızları*. TDK Yayınları.
- Yılmaz, M. (2006). *İscehisar ve İhsaniye ağzı* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zeybek, H. (2007). *Sinanpaşa ağzı* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Extended Abstract

Aksan (2015), brings together the perspectives of both traditional grammar and linguistics regarding judgmental expressions his opinions on the subject states as follows: "The point generally agreed on in sentence definition in traditional grammar and linguistics is; "A sentence is a unit of language that serves to express a thought, an emotion or a judgment on its own and whose number of words is not limited." (Aksan, 2015, s. 122). Hacıeminoğlu's evaluation of the sentence, which has various opinions about its definition, determination, and content in linguistic research, with its prepositions coming to the fore; "Prepositions are the mortar of the sentence structure that constitutes the logical foundation of the language." (Hacıeminoğlu, 2015, s. XIII). In this context, prepositions used to determine the meaning of sentences in the Turkish language can enrich the meaning by showing the time, situation, persons, or state of the object of the sentence.

Prepositions are considered as a type of words in the Turkish language which have not meaning on their own, but acquire a meaning within the juridical expression. This word type combines other word types or word groups to establish new structures and meaning relationships. "He had skin as soft as cotton. "You warned us like a hot day." As can be seen in the examples, the preposition "as" can assume different functions in the sentence by entering into a new function and meaning relationship with a nominal word in the first sentence, and with the adjective phrase in the second example.

Prepositions cannot be conjugated because they are cliched, formulaic words. (Hacıeminoğlu, 2015, s. XIII) Korkmaz (2017). He states that prepositions cannot take possessive and case suffixes and cannot be inflected unless they are used as a noun. (Korkmaz, 2017, s. 896) Based on this expression, it is understood that the word "up to" in the sentence "This much goodness is too much for us" is used as a preposition, and the word "as much" in the sentence "This is too much for us" is used as a noun by taking the possessive suffix. In the sentence "I didn't expect this much either", the word with the accusative suffix added to the possessive suffix "either" is inflected as a word with the function of a noun. The forms of the preposition "as" that we have exemplified above in the standard language are

also preferred in popular language. In Turkey Turkish dialects, depending on the region, various extended variants of the preposition such as *gadara, gadarak, gadarı, gadarın, gadan, gadak, gadem* are encountered.

For prepositions that are expressed as formulaic or frozen in the standard language, some theories have been put forward about intensifying elements such as +A +ı and +ın +n oğ/ök in Turkey Turkish dialects. There will be no change in its meaning and function in terms of word type, as it is encoded voluntarily by speakers who are far from verbal deprivation with archaic grammatical elements or depending on traditional language memory. However, it seems that the word can be strengthened in a way that reinforces its meaning. At this stage; It will be sufficient to take a brief look at the answers in the literature to the questions that come to mind on the subject, such as what is archaism, what are the archaic elements in Turkey's Turkish, what are the elements that are considered reinforcing in Turkey's Turkish dialects.

It was determined that the universe of archaism in the Turkish Dictionary is "Old words and expressions that have fallen out of use in spoken and written language. "The feature of a form or a structure dating back to an age older than the age in which it was used." (Turkish Dictionary, 2009, s. 121)

Demir (2014), regarding these elements, which have been evaluated above and are also seen in prepositions, states that in dialect studies, morphemes appearing at the end of words are used for reinforcement purposes and do not have a different function in the word. In addition to these, the researcher; underlines that these structures that add spice to the expression are related to historical Turkish written languages, and gives information that the existing elements that should be evaluated as intensifying suffixes mostly appear in the case category, in the form of enclitic or as a diachronic suffix residue. (Demir, 2014, s. 106)

Karahan (2012) was determined as follows and stated that one of the options of Turkish is to expand words and suffixes with the help of various grammatical elements such as +n, +ı, +z, +t, +k, +m, +A, +ı, and their origin is most likely enclitic. He states that these elements appear in every period and field of the Turkish language and that there is generally no difference in meaning and function between semantically strengthened words and suffixes and the previous forms of these structures. Karahan (2012) says on the subject: "Regardless of its origin, the fact that -n does not generally reveal a significant functional difference in the word or suffix to which it is added, at this point in the stages it has gone through, shows that -n is a reinforcing morpheme or has now become a reinforcing morpheme." (Karahan, 2012, s. 233)

As a result of the investigations; It has been determined that in Turkish dialects of Turkey, the preposition "as", which includes reinforcing elements and archaic elements, is used in many ways such as *gadara, gadarı, gadak, gadarın, gadan, gadana, gadanı, gadarak, gadem*. Additionally, in this study, in order to make the subject more concrete; sentence examples of the usage of existing variants depending on the region are also included. In addition, variants of the preposition "as" such as *gadak, gadana, gadarak, gadarı, gadek, gatan, gatarı, gatlak* were also determined in the Compilation Dictionary (2019) (DS, s. 1889).

Prepositions that establish temporary meaning relationships within the sentence undertake the task of reinforcing permanent meaning in dialects with archaic elements such as +A, +ı, +ın, oğ/ök.

The word type of the preposition 'as', which can be expanded with various suffixes in the standard language, changes, but it only changes the word type of the preposition once it is expanded with reinforcing elements or archaic elements in dialects.

These structures, whether they are vowel derivations, consonant derivations, compound suffixes, or syllable derivations, do not create a permanent difference in meaning, do not change the structure, and only serve to reinforce the meaning at the level of meaning; aim to attract attention and strengthen the expression by adding spice to the expression.

As can be understood from the compiled texts, speakers who use many variants of the preposition "as" are core members of the social network of which they are members. In addition, coding variations for the preposition as much as speakers are not at a level that can be reduced to the individual. Although the elements of the preposition "as" vary depending on the region, this expansion phenomenon shows collectivity in Turkey Turkish dialects.